

Tartu Ülikool
Psühholoogia instituut

Teele Russmann

NARTSISSISMI MÕÕTEVAHENDITE FAKTORSTRUKTUURIDE KONTROLL

Uurimistöö

Juhendaja: Aavo Luuk, PhD

Läbiv pealkiri: Nartsissismi mõõtevahendite faktorstruktuuride kontroll

Tartu 2016

NARTSISSISMI MÕÕTEVAHENDITE FAKTORSTRUKTUURIDE KONTROLL

Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks oli uurida Aavo Luuki (2014) koostatud Negatiivsete enesekohaste tuumikhinnangute küsimustikku kuuluvate nartsissismi alaskaalade faktorstruktuure ning küsimuste sobivust varem leitud faktorstruktuuridega. Nartsissismi küsimustikud on koostatud Jonason ja Websteri (2010) "Räpase tosin" ning Pincuse ja teiste (2009) Patoloogilise nartsissismi küsimustiku (PNI), eeskujul. Analüüsist ilmnnes, et Luuki (2014) poolt varasemalt väiksema (n=250) valimiga läbi viidud analüüsi tulemused kattusid osaliselt käesolevas töös suurema valimiga (n=2103) läbi viidud analüüsiga. Lisaks oli eesmärgiks proovida leida, kuidas muuta kaks alaskaalat kompaktsemaks ja praktilisemaks arvestades Negatiivsete enesekohaste tuumikhinnangute küsimustiku arvukaid alaskaalasid. Nartsissismikohastest väidetest leidis seitse väidet, mis ei leidnud olulist kohta üheski dimensioonis. *Märksõnad:* Negatiivsed enesekoahsed tuumikhinnangud, Räpane Tosin, PNI, faktorstruktuur

EVALUATION OF THE SUITABILITY OF THE FACTORSTRUCTURES OF MEASURES OF NARCISSISM

Abstract

The purpose of this study was to examine the suitability of the factorstructure and questions of the narcissism subscales within the Negative Core Self-Evaluations Questionnaire created by Aavo Luuk (2014). The questions in these subscales are derived from Jonason and Webster's (2010) „Dirty Dozen“ and Pincus' et al (2009) Pathological Narcissism Inventory (PNI). Analysis done on the factorstructure of these scales showed partial consistency with previously conducted analysis on a smaller sample size (n=200) and currently tested larger sample of 2103. Also proposed in this study was the idea to merge the two subscales in order to make the Negative Core Self-Evaluations Questionnaire more compact and practical taking into consideration the numerous subscales it contains. As a result of this analysis, seven questions showed no significant correlation to any of the dimensions of the narcissism subscales. *Keywords:* Negative Core Self-Evaluations, Dirty Dozen, PNI, factorstructure

Sissejuhatus

Nartsissismi konstrukti kooskõlaline defineerimine ja analüüsimine on siiani jäänud ebaselgeks ja laialivalguvaks (Pincus, 2010). DSM-5 välja toodud diagnostilistele kriteeriumitele põhinedes võib patoloogiline nartsissism märkamata jääda (Pincus jt., 2009). Selle probleemi lahenduseks on Pincus ja tema kolleegid (2009) loonud PNI ehk Patoloogilise nartsissismi küsimustiku (*Pathological Narcissism Inventory*). Eelmainitud küsimustikul põhineb ka käesolevaks uuringuks analüüsi all olev neljafaktoriline nartsissismi küsimustik. PNI küsimustiku eestikeelses variandis on siiani õnnestunud 52 lähteväitest sisukalt klassifitseerida vaid 20 (Luuk, 2014).

A. Luugi (2014) uurimuse põhjal võiks tulevikus välja töötada nartsissismi hindamiseks uuendatud küsimustiku, mille alaskaalad senise kogemuse kohaselt panustaksid ka terviklikku negatiivsete tuumikhinnangute skaalasse. Seeläbi oleks võimalik sisukamalt käsitleda negatiivsete enesekohaste hinnangute avaldumist.

Nartsissismi konstrukti teke

Vähestel häiretel on nii rohkelt teoreetilisi ja kliinilisi eellasi kui nartsissistlikul isiksushäirel (Millon, Blaney, Davis, 1999). Freudi väidete kohaselt võeti esmakordselt kliinilises kontekstis kasutusele termin *nartsissism* või *narcissimuslik* aastal 1898 Havelock Ellise ja aastal 1899 Paul Näcke poolt (Strachey, 1914) ning seda peetakse maailma üheks vanimaks psühholoogiliseks konstruktsiooniks kirjeldamiseks patsientide kõrgelt enesekeskset suhtumist (Strachey ja Kohut, 1966).

Freudi ja Havelock Ellise poolt kirjeldatud psühhoanalüütiline nartsissism sisaldas ebaküpset ja eneserahulduslikku seksuaalsust, mida tänapäevases kliinilises definitsioonis ei kohta. Tänapäevase isiksuse- ja sotsiaalpsühholoogia jaoks tuttavamad nartsissismi kontseptsiooni karakteristikud ilmusid mõned aastad hiljem Ernest Jonesi (1913/ 1951) poolt välja pakutud “jumala kompleksi” mõistes. Ta kirjeldas inimesi selle kompleksiga kui eemalolevaid, kättesaamatuid (*inaccessible*), eneseimetluslikke, ennast tähtsustavaid, ülienesekindlaid, autoerootilisi, ekshibitsionistlikke ja fantaasiatega oma kõikvõimsusest ja kõigeteadlikkusest. Samuti leidis ta, et sellised inimesed naudivad unikaalne olemist ning vajavad teistelt palju kiitust (Jones, 1913/ 1951). Selline kirjeldus on märkimisväärselt lähedane hetkel kliinilises

pildis olevale Nartsissistliku Isiksushäire kontseptsioonile (DSM-5; American Psychiatric Association, 2013).

Esimesed juhtumianalüüsid häirunud nartsissismiga patsientide kohta tulid Robert Wälderi poolt aastal 1925 ja Sigmund Freudi poolt aastal 1931 (Campbell ja Miller, 2011). Wälderi analüüs oli mõjukas tänapäevase nartsissistliku häire definitsioonini jõudmisel. Freudi kirjeldus tõi sisse ka agressiooni komponendi (Campbell ja Miller, 2011) ja tõi välja ka asjaolu, et selliste nartsissistlike omadustega, nagu iseseisvus, agressiivsus, hirmu puudumine, ekstravertsus ja kõrge tähelepanuvajadus, satuvad nartsissistid sagedasti juhipositsioonidele. 1933. aastal laiendas Freudi kaaspsühhoanalüütik Wilhelm Reich ideed nartsissismi ja agressiivsuse vahel (Reich, 1933/ 1984). Reich märkis, et agressiivsus ilmnes nartsissistide puhul siis, kui nende ego ohustati, see võis tähendada ka nende edevuse riivamist. Sel puhul võis Reichi järgi nartsissistlik inimene vastata põlgusega, ärrituvusega või lausagressiooniga (Reich, 1933). Reichi kirjeldatud nartsissist oli falliline-nartsissistlik karakter (*phallic-narcissitic character*), ning see termin põimub maskuliinsusega, kuna tema arvates identifitseerib nartsissist end läbi tervikliku ego ja fallose. Seega spekuleerib Reich, et nartsistlikku häiret esineb rohkem meestel kui naistel, kusjuures Freudiga sarnaselt näevad nad nartsissistlikke inimtüüpe juhtivates rollides, näiteks sõjaväes. Sestap pole Reichi kujutus nartsissistlikust inimtübist halb seni, kuni ta leiab kohase väljundi.

Mõned aastad hiljem arendas Karen Horney (1939) ideed nartsissismist kui isiksuse joonest. Ta uuris nartsissismi ja enesehinnangu regulatsiooni. Horney (1939) ei leidnud, et oleks nartsissistlik hinnata endas häid omadusi, mis tõeliselt eksisteerisid samas kui nartsissistlik oleks eneseimetlus adekvaatse vasteta tegelikkusest. Enda heade omaduste hindamist pidas ta terve enesehinnangu aluseks ning ta pidas seda omadust tervislikuks nartsissismiks ja kvalitatiivseks isiksuse jooneks. Seevastu Freud pidas nartsissismi fenomeniks, mille puhul iseenese heade omaduste adekvaatse hindamise ja alusetu eneseimetluslikkuse vahe oli tema arvates vaid kvantitatiivne (Horney, 1939/ 1947), mis lubaks arvata, et inimeses on nartsissismi kas natukene või palju, samas kui nii-öelda tervet nartsissismi sel juhul polekski. Veel üks aspekt, milles Horney Freudiga nõus polnud, puudutas armastust ja lähisuhteid. Horney uskus, et nartsissistid poleks võimelised teisi armastama põhjusel, et nad sisimas ei suuda armastada endi tõelist *mina*, mitte aga selle tõttu, mida Freud kirjeldas võimetusena teisi armastada, sest nad armastavad

iseendid liialt palju. Tänapäeva mõistes on selline justkui kaitsemehhanismi kontseptsioon kooskõlas nartsissistliku grandioossusega. Nartsissismi ideestiku edasiarendusena pakkus Annie Reich samuti välja, et nartsissism kujuneb kaitseks haavatavuse eest, et säärane tendents tuleneb enesehinnangu regulatsiooni võimetusest ning see omakorda võib tuleneda korduvatest traumaatilistest kogemustest varajases lapsepõlves (Campbell ja Miller, 2011).

1960-ndate algul kirjeldas Nemiah nartsissismi mitte ainult kui isiksusetüüpi, vaid kui *nartsissistlikku karakteri häiret*. 1960-ndatel hakkas kujunema ladusam ja arusaadavam nartsissismi kontseptsioon. Oma 1967-nda aasta uurimuses piirialast isiksusehäiret artikuleerides pakkus Kernberg välja kliinilise pildi *nartsissistlikust isiksuse struktuurist* (O'Donohue, Fowler, Lilienfeld, 2007). Kohut võttis kasutusele termini *nartsissistlik isiksushäire* aastal 1968 (Millon, Blaney, Davis, 1999). Kernbergi ja Kohuti kirjutised ilmusid reaktsioonina vajadusele kliinilises praktikas selliste patsientide diagnoosimise ja neile ravi määramise järele (Campbell ja Miller, 2011).

Klassifitseerimine

1980-ndate keskel suurenes teaduslik huvi nartsissimi vastu ja sellest ajast on nartsissim püsinud stabiilselt teadlaste huviorbiidil. Huvi suurenemine tulenes tõenäoliselt ka sellest, et nartsissism lisati 1980-ndal aastal Ameerika Psühholoogide Assotsiatsiooni *diagnostilis-statistilise manuaali kolmandasse versiooni* isiksushäirena. Diagnostiliste kriteeriumide aluseks olid suuresti eelpool mainitud Otto Kernbergi tööd. DSM-5 järgi on kasutusele võetud nartsissimi definitsioon, mille kohaselt on nartsissism pervasiivne grandioossuse muster (uskumustes või käitumises), vajadus imetluse järele ja empaatia puudumine. Nartsissismi peetakse häireks, kui esineb viis või rohkem järgmistest kriteeriumitest: grandioosne enesetähtsuse tunne; tihe fantaseerimine piiritust edust, võimust, hiilgusest ja ilust; uskumus enda erilisusest ja unikaalsusest; soov ülemäärase imetluse järele; tunne oma erikohtlemise saamise õigustatusest; inimestevaheliste suhete hüvede saamise nimel ärakasutamine; empaatia puudumine teiste vajaduste ja tunnete suhtes; sagedane teiste kadestamine koos uskumustega; et ka teised teda kadestavad; ülbe ja upsaka käitumise väljanäitamine (DSM-5; American Psychiatric Association, 2013). Seda definitsiooni kasutatakse laialdaselt kliinilise psühholoogia alastes akadeemilistes kirjutistes. Maailma Tervishoiu Organisatsiooni poolt välja antavas Rahvusvahelises haiguste klassifikatsioonis RHK-10-nes (World Health Organization, 1992) on nartsissism kirjeldatud

kategooria all „muud spetsiifilised isiksusehäired“, mis tähendab, et siin ei arvata nartsissismi ühessegi spetsiifilisse isiksushäire rubriiki ning selle mitmetest joontest pole ükski piisavalt valdav spetsiifilisema diagnoosi kasutamiseks (WHO, 1992).

Normaalne nartsissism suhestub kõikide normaalsete enesehinnangu aspektidega normaalses, hästi funktsioneerivas mina-pildis. Siia võiks kuuluda enese-alalhoidlikkus, eneseteadlikkus ja positiivne kehaline enesetunne (Millon, Blaney, Davis, 1999), samuti ka enesekehtestamine normaalse tunnetusega võistluslikkusest ja sellest, mis on õiglane ning lubatud ja ka normaalne suhestumine empaatia- ja kaastundevõimega (Stone, 1998).

Nartsissismikohase kirjanduse kasvuga on välja pakutud mitmeid erinevaid nartsissismi väljenduse variatsioone selle mõiste klassifitseerimisel. Cain, Pincus ja Ansell (2008) leidsid üle 50 erineva nimetuse nartsissismi variatiivsuse kirjeldamiseks. Nad leidsid, et läbi kirjanduse prevalveerusid kaks laiemat nartsissistlikku düsfunktsiooni kirjeldavat teemat, nartsissistlik grandioossus ja nartsissistlik haavatavus, kuid ainult varieeruvate rõhuasetustega. Wink (1991) on kontseptualiseerinud kaks sellist rõhuasetuse vormi, mille eestikeelsed vasted oleksid varjatud (*covert*) ja varjamatu (*overt*). Nartsissismi varjamatu vormi kirjeldab nartsissistlik grandioossus, mis sisaldab endas liialdatud enesetähtsustamist, grandioossust ja iha tähelepanu järele. Varjatud vormi kirjeldab nartsissistlik haavatavus, mida kirjeldab ülitundlikkus kriitikale, enesekindluse puudumine, sotsiaalne eemaldumine ja sarnaselt varjamatule vormile, grandioossus (Brookes, 2015). Kuigi ka varjatud vormi koostisesse kuulub grandioossus, on sellel siinkohal juures ebakindluse element (Miller, Gentile, Wilson, ja Campbell, 2013). DSM-i nartsissistliku isiksushäire kriteeriumid ja muud mõõtevahendid kaasavad nii varjamatuid elemente (käitumist, hoiakuid ja emotsioone) kui ka varjatud kogemusi (tunnetusi, isiklike tundeid, motiive ja vajadusi). Pincus ja Lukowitsky (2010) leidsid, et selline nartsissismi kahe vormi eristamine on ainult nartsissistliku grandioossuse ja haavatavuse erineva väljendamise moodus. Siiani pole empiirilisi tõendeid, et need kaks nartsissismi tüüpi, varjatud ja varjamatu nartsissism, eksisteeriksid.

Mõõtmine

Raskini ja Halli (1979, 1981) NPI (Narcissistic Personality Inventory) on kõige laialdasemalt kasutatud nartsissistlike isiksusjoonte mõõtevahend. See on 40- väiteline dihhotoomsete vastusevariantidega küsimustik. Varasemad faktoranalüütilised uuringud on näidanud selle mõõtevahendi ebastabiilset faktorstruktuuri (näiteks Corry jt, 2008; Kubaych jt, 2004; Emmons, 1987). Ainult Raskin ja Terry (1988) arvasid, et nende seitsmefaktoriline mudel peegeldas DSM-i nartsissistlikku isiksusehäire kriteeriume (Pincus ja Lukowitsky, 2010). Pincuse ja Lukowitsky (2010) arvates pole leitud piisaval tasemel NPI alaskaalade sisemist reliaablust ja seega on viimastel aastatel kasutatud pigem NPI koondtulemust või NPI hiljutisemat, lühendatud varianti NPI-16 (Ames jt., 2006).

Pincuse ja tema kolleegide (2009) kohaselt esineb nartsissismi konstrukti defineerimisel kaks peamist probleemi. Esmalt nimetavad nad normaalse/adaptiivse nartsissismi ja patoloogilise nartsissismi ebaselget hindamist ning teisena toovad nad välja testides kasutatavate patoloogilist nartsissismi kirjeldavate karakteristikute mittetäieliku hulga (Pincus jt, 2009). Selle lahenduseks panid nad kokku multidimensionaalse enesekohase 52-väitelise küsimustiku, kuhu olid kokku pandud nartsissismi kirjeldused psühhiaatria, kliinilise ja sotsiaalpsühholoogia alasest kirjandusest (Cain jt., 2008). Wright ja tema kolleegid (2010) kinnitasid oma faktoranalüüsiga selle küsimustiku kahedimensionaalse nartsissistliku grandioossuse ja haavatavuse teemaliste väidete paikapidavust. Seega tundub PNI olevat sobilik mõõtevahend nii kliiniliseks kui mitte-kliiniliseks kasutamiseks, sest hõlmab kõiki patoloogilise nartsissismi tunnuseid.

Luuk alustas aastal 2011 Judge-i jt (2003) loodud enesekohaste tuumikhinnangute skaala eeskujul teatud mõttes selle vastandi, isiksuse negatiivsete tuumikhinnangute küsimustiku (*core negative self-evaluations*) loomist (Luuk, 2014). Hetkel veel arendusjärgus oleva küsimustikekomplekti mõõted on seni avaldamata andmete põhjal jaotatud omavahelistest korrelatsioonidest järgnevalt: tähelepanu subjektiivsete sisetakistuste enesekohased hinnangud (*subjective internal attention hindrances*), välise kontrollkeskme enesekohased hinnangud (*external locus of control*), negatiivne enesehinnang, psühhopaatiliste tendentside enesekohased hinnangud (*psychopathic tendencies*), nartsissismi enesekohased hinnangud ja ärevuse enesekohased hinnangud Et võimaldada küsimustikekomplekti kasutamist võimalikult laial

eadiapasoonil, on põhimõtteks olnud väidetes kasutada sõnastusi, mis oleksid sobilikud erinevatele vanusegruppidele. (Luuk, 2014)

Luuki poolt loodud küsimustiku psühhopaatiliste tendentside mõõde on loodud Paulhusi ja Williamsi (2002) teooria "Tume triaad" (*The Dark Triad*) eeskujul, milles psühhopaatilisus, nartsissism ja makjavellism on ühtne konstrukt. "Tumedas triaadis" sisalduvad väited lühendati Jonasoni ja Websteri (2010) poolt 12-ks väiteks, varasemalt oli kasutusel olnud märkimisväärselt suur, 90-väiteline ja kolmefaktoriline ebaefektiivne küsimustik. Need 12 uut väidet jagunesid kolmeks faktoriks, vastavalt neli väidet nii psühhopaatilisuse, nartsissismi kui makjavellismi mõõtmiseks ning said ühtse nimetuse "Räpane tosin" (*Dirty Dozen*) (Jonason ja Webster, 2010).

Mõõtmaks nartsissismi konstrukti laiemalt on Luuki (2014) küsimustikus kasutusel eraldi alaskaala, mille väited on koostatud Pincuse ja tema kolleegide (2009) loodud Patoloogilise nartsissismi küsimustiku, PNI eeskujul. PNI originaalvariandis sisaldub 52 väidet ning need on klassifitseeritud kahte kategooriasse: nartsissistlik grandioosus ja nartsissistlik haavatavus. Nartsissistliku grandioosuse kategooriasse kuuluvad neli omadust: õiguspärasuse raev (*entitlement rage*), ekspluateerivus (*exploitativeness*), suurejoonelisuse fantaasia (*grandiose fantasy*) ja ennastohverdav eneseupitamine (*self-sacrificing self-enhancement*). Nartsissistliku haavatavuse kategooriasse kuuluvad omadused: ebakindel (sõltuv) enesehinnang (*contingent self-esteem*), mina varjamine (*hiding the self*) ja väärtusetustamine (*devaluing*). Luuki (2014) adaptatsioonis õnnestust originaalvariandi 52-st väitest sisukalt klassifitseerida 20 väidet, mis jagunesid nelja alaskaalasse ning igas alaskaalas sisaldus viis väidet. Esialgsed kasutusel olevad nimetused alaskaaladele on: *pettumus teistele pandud lootuste mittetäitumise pärast, tundlikkus teiste poolse märkamise suhtes, oma headuse upitamine teiste kaudu ja teistega manipuleerimine* (Luuk, 2014).

Siiani on Luuki (2014) läbi viidud uuringutes kasutatud samaaegselt nii psühhopaatilisuse alaskaalas nartsissismi konstrukti mõõtvaid väiteid (edaspidi 4-väiteline küsimustik), kui PNI (Pincus jt., 2009) eeskujul loodud 20-väitelist ja neljafaktorilist nartsissismi mõõtevahendit (edaspidi 20-väiteline küsimustik), sest arendusjärgus olevasse küsimustikku lisandus PNI eeskujul loodud küsimustik hiljem.

Käesolevas uurimuses võtan vaatluse alla "Tumeda triaadi" "Räpasest tosinast" pärinevad nartsissismi väited ja PNI põhjal loodud Luuki negatiivsete enesekohaste tuumikhinnangute nartsissismikohased väited. Siiani on Luuki läbiviidud uuringutes kasutatud mõlema klasteri väiteid, kuid uurimuste põhjal võiks tulevikus välja töötada nartsissismi hindamiseks uuendatud küsimustiku, mille alaskaalad panustaksid ka terviklikku negatiivsete tuumikhinnangute skaalasse. Seeläbi oleks võimalik sisukamalt käsitleda negatiivsete enesekohaste hinnangute avaldumist (Luuk, 2014). Arendusjärgus olevate küsimustike väiteid ei soovi nende autor ja käesoleva töö juhendaja, avaldada. Sellest tulenevalt on väited töös toodud koodidena, mis on andmestikus kasutusel olnud. Küsimustikus on nartsissismikohased väited paigutatud eneseväärtustamise nime alla ja väidete koodid seega nummerdatud peale koodi „ev“ ning väited 4- nartsissismikohasest väitest „E_NAR“.

Autori panus käesoleva uuringu läbi viimisel seisneb nartsissismikohase kirjanduse ning klassifikatsiooni probleematika ülevaate koostamises, nartsissismikohaste väidete korrastamises, analüüsimises ning selle tulemusena potentsiaalse uue isiksuseküsimustiku välja töötamiseks vajalike tulemuste tõlgendamises.

Uuringu eesmärk on kontrollida nartsissismi enesekohaste hinnangute küsimustike seni väiksema, 250-ne objektiga valimi peal leitud faktorstruktuure nüüd tunduvalt suurema valimi peal uuesti. Tulemustest lähtuvalt võiks kaaluda nende kahe mõõtevahendi ühendamist või otsustada, millise mõõtevahendi kasutamine oleks kõige efektiivsem. Sellest lähtuvalt püstitan hüpoteesid järgnevalt.

Hüpoteesid

1. Nartsissismi 4- väitelise küsimustiku (Luuk, 2014) ühefaktoriline struktuur kehtib
2. Nartsissismi 20- väitelise küsimustiku (Luuk, 2014) neljafaktoriline struktuur kehtib
3. Ühildades 20- ja 4- väitelised küsimustikud taanduvad väited viiele faktorile

Meetod

Valim

Kokku täitsid küsimustikku 2103 inimest, kellest 1099 olid mehed (52,3%) ja 1000 naised, 4 inimest jätsid soo märkimata. Noorim vastaja oli 12-aastane, vanim 92-aastane ja keskmine vanus vastanutel 25,29 aastat (SD=12,75), üheksa inimest jättis vanuse märkimata. Haridustasemete kaupa jagunesid testi täitnud järgnevalt: lõpetamata põhiharidusega 11 (0.6%), põhiharidusega 375 (20.1%), kutseharidusega 204 (11%), keskharidusega 838 (45%), keskeriharidusega 244 (13.1%) ja kõrgharidusega 190 (10.2%).

Mõõtevahendid ja uuringu protseduur

Inimesed täitsid mõlemat nartsissismi küsimustikku koos teiste negatiivsete isiksuse tuumikhinnangute küsimustekomplekti alaskaalade küsimustikega. Andmete kogumise algperioodil, aastatel 2012, 2013 võis esineda küsimustikele paber kandjal antud vastuseid, viimasel kahel aastal (2014, 2015) täiedeti küsimustikke ainult elektroonselt.

4-väiteline nartsissismi küsimustik põhineb Jonason ja Websteri (2010) "Räpase tosina" küsimustiku nartsissismi alaskaalal, kuhu on koondunud neli väidet teistepoolse imetluse, tähelepanu, lugupidamise ja vastutulelikkuse ihaluse kohta. Alaskaala Cronbachi $\alpha=0,710$; kordustestimise reliaablus $n=99$, $r=0,720$ (Luuk, 2014). Väiteid hinnatakse viieastmelisel Likerti-tüüpi skaalal: 0 (vale/ ei ole nõus), 1 (pigem vale), 2 (raske öelda/ ei tea), 3 (pigem õige), 4 (õige/ täitsa nõus).

20-väiteline nartsissismi küsimustik põhineb Patoloogilise nartsissismi küsimustikus sisalduvatel väidetel (Pincus jt, 2009). Patoloogilise nartsissismi küsimustiku lähteväidete eestikeelses variandis õnnestus 52-st lähteväitest sisukalt faktoritesse klassifitseerida vaid 20 väidet (Luuk, 2014). Need 20 väidet on jaotatud nelja viieväitelisse faktorisse, mille esialgsed tinglikud nimetused on: NA1 *pettumus teistele pandud lootuste mittetäitumise pärast* (5 väidet, Cronbachi $\alpha=0,783$; kordustestimise reliaablus $n=98$, $r=0,649$), NA2 *tundlikkus teiste poolse märkamise suhtes* (5 väidet, Cronbachi $\alpha=0,791$; kordustestimise reliaablus $n=98$, $r=0,821$), NA3 *oma headuse upitamine teiste kaudu* (5 väidet, Cronbachi $\alpha=0,803$; kordustestimise reliaablus $n=98$, $r=0,841$), ja NA4 *teistega manipuleerimine* (5 väidet, Cronbachi $\alpha=0,665$; kordustestimise

reliaablus $n=98$, $r=0,766$) (Luuk, 2014). Väiteid hinnati samuti Likerti tüüpi skaalal vahemikus: 0 (vale/ ei ole nõus), 1 (pigem vale), 2 (raske öelda/ ei tea), 3 (pigem õige), 4 (õige/ täitsa nõus).

Statistiline analüüs

Andmed sisestati ja korrastati programmis Microsoft Office Excel 2010 ja edasine analüüs viidi läbi andmetöötlusprogrammis IBM SPSS Statistics 23. Faktorite leidmiseks kasutati peatelgede meetodit (*principal axis factoring*). Faktorite pööramiseks kasutati mitteortogonaalset, kaldsuunalist (oblimin) pööramist, eeldades, et faktorid on omavahel seotud ja selleks, et lihtsustada faktorite tõlgendamist.

Tulemused

Faktoranalüüs

Faktoranalüüsi eeldused on täidetud, andmed on esitatud arvtunnustena, valim on üle 300, kusjuures rohkem kui kolm korda enam kui mõõdetud tunnuseid. Shapiro-Wilk test näitas, et andmed ei ole normaaljaotuslikud ($p < 0.05$) ja seega on peakomponentide analüüs välistatud.

Ennustamaks, kas andmete jagamine faktoritesse on kohane baseerudes korrelatsioonidele ja osakorrelatsioonidele kasutati Kaiser-Mayer-Olkini (KMO) indeksi ning dispersiooni homogeensuse kontrollimiseks Bartletti testi. 4- väitelise küsimustiku $KMO > 0.5$ (0.646) ja Bartlett testi tulemus on statistiliselt oluline ($\chi^2 = 1008.677$; $df = 6$; $p = 0.000$). 20-väitelise küsimustiku $KMO > 0.5$ (0.894) ja Bartletti testi tulemus on statistiliselt oluline ($\chi^2 = 14069.760$, $df = 190$, $p = 0.000$). 4- ja 20- väitelise küsimustiku $KMO > 0.5$ (0.896) ja Bartlett testi tulemus on statistiliselt oluline ($\chi^2 = 16353.984$; $df = 276$; $p = 0.000$).

Kõikide faktoranalüüside puhul arvestasin omaväärtusi > 1.0 ja faktorlaadungeid > 0.4 , mis oli kooskõlaline Luuki (2014) läbi viidud uurimusega.

4- väitelise küsimustiku faktoranalüüsist ilmnis üks faktor omaväärtusega 1.84, mis seletas 31.59% kogu variatiivsusest. Tugeva seosega väited olid esimene ja teine väide (E_NAR1: 0.74, E_NAR2: 0.69), kolmas ega neljas väide ei näidanud olulist korrelatsiooni. 20- väitelise küsimustiku faktoranalüüsist ilmnis neli faktorit omaväärtustega 5.923, 2.351, 1.335, 1.107, mis seletavad kumulatiivselt 43.14% variatiivsusest. Erinevalt Luuki (2014) esialgselt analüüsist, jäid käesolevas analüüsis neljast faktorist välja väited: ev1, ev7, ev13, ev18.

Kombineerides 4- ja 20- väitelise küsimustiku, taandusid väited neljale faktorile, omaväärtustega 6.254, 2.113, 1.712, 1.026, mille kirjeldusvõime oli kumulatiivselt 42.8%. Siin analüüsis jäid välja mõned väited nii 4- väitelisest kui 20-väitelisest komplektist. Väiteid jäi välja seitse ja need olid: ev1, ev7, ev6, ev13, ev16, E_NAR3, E_NAR 04.

Tabel 1. *Kombineeritud 4- väiteline ja 20-väiteline küsimustik.*

Enesekohased väited	F1/ NA3	F2/ NA4	F3/ NA2	F4/ NA1
Ev11	.72			
Ev3	.63			
Ev19	.61			
Ev17	.50			
Ev18	.45			
Ev15	.44			
Ev4		.73		
Ev8		.60		
Ev12		.54		
Ev20		.43		
E_NAR1			-.69	
Ev10			-.64	
Ev14			-.64	
Ev2			-.63	
E_NAR2			-.51	
Ev5				.85
Ev9				.76

Märkus: Peatelgede meetod; kaldsuunaline (oblimin) pööramine Kaiser normaliseerimisega. N=2103. F1/NA3: „Oma headuse upitamine teiste kaudu“; F2/NA4: „Teistega manipuleerimine“; F3/NA2: „Tundlikkus teistepoolse märkamise suhtes“ ja F4/NA1: „Pettumus teistele pandud lootuste täitumise osas“. Elimineeritud on väited, mille korrelatsioon >0.4. Need väited on: ev1, ev7, ev6, ev13, ev16, E_NAR3, E_NAR 04.

Arutelu

Uurimistöö eesmärgiks oli Aavo Luuki poolt koostatud mõõtevahendi nartsissismi alaskaalade konstruktivaliiduse kontrollimine faktoranalüüsi rakendades. Leidmaks mõlema nartsissismi alaskaala faktorstruktuuri, viidi läbi eraldiseisvalt 20- väitelise ja 4- väitelise küsimustiku faktoranalüüs. Lisaks, eesmärgiga leida, kas kahte küsimustikku oleks võimalik ühildada, kombineeriti mõlema küsimustiku väited ühte faktoranalüüsi. Eelnevalt on kasutatud mõlemaid küsimustikke samaaegselt, kuid vältimaks info liiasust ja võimalikku dubleerimist, viidi läbi põhjalikum analüüs nende mõõtevahendite sobitavuse kohta. Eesmärk seejuures võimalusel muuta Luuki (2014) negatiivsete enesekohaste tuumikhinnangute küsimustiku nartsissismi alaskaala kompaktsemaks.

Esimene hüpotees, et 4- väiteline küsimustik taandub ühele faktorile, leidis kinnitust- ilmnes üks faktor nagu ka Luuki (2014) analüüsist, kuid väited kuulusid sinna vaid osaliselt. Oletades, et esimene ja teine väide võiksid lisanduda nartsissismi 20- väitelisele alaskaalale, pakuksin võimalikuks faktori nimetuseks *soov saada teistepoolset tähelepanu*, mis erineks Aavo Luuki (2014) poolt välja pakutud 20- väitelise küsimustiku teise faktori (NA2) nimetusest *tundlikkus teistepoolse märkamise suhtes*. Need kaks faktorit sarnanevad sisult, kuid läbi viies faktoranalüüsi NA2-s sisalduvate väidete ja 4- väitelise küsimustiku vahel, näitas see siiski laadumist kahele erinevale faktorile. Sisuline erinevus seisneks käesoleva töö autori hinnangul tähelepanu otsimise viisis. Esimesel puhul (*soov saada teistepoolset tähelepanu*) keskendub väide positiivsele tulemusele, positiivse tunde saamisele teiste poolt. Teisel puhul (*tundlikkus teistepoolse märkamise suhtes*) sõltub inimese enesehinnang ja -tunne teistepoolsest tähelepanust.

Teine hüpotees, et 20- väiteline küsimustik taandub neljale faktorile, leidis samuti osaliselt kinnitust. 20-dest väitest õnnestus eraldada neli faktorit, kuid välja jäid neli väidet ja alles 16. Need 16 väidet ei klassifitseerunud ühtlaselt, NA1 faktorisse jäid kaks väidet (ev5 ja ev9); NA2 faktorisse neli väidet (ev2, ev6, ev10 ja ev14), algsest struktuurist erines vaid 18-nda väite välja jäämine; NA3 faktorisse viis väidet (ev3, ev11, ev15, ev17, ev19), millest algse Luuki (2014) struktuuriga võrreldes erines seitsmenda väite kadumine ning 17-nda väite lisandumine, mis

algse analüüsi kohaselt kuulus NA1 faktorisse, ja NA4 faktorisse samuti viis väidet (ev4, ev8, ev12, ev16, ev20), mis olid ühtlasi klappisid täpselt Luuki (2014) uurimusega.

Läbi viidud faktoranalüüsist ilmnis neli faktorit nagu ka Luuki (2014) esialgsest analüüsist. Luuk pakkus enda analüüsist tulenevalt faktoritele esialgsed tinglikud nimetused: *pettumus teistele pandud lootuste mittetäitumise pärast, tundlikkus teiste poolse märkamise suhtes, oma headuse upitamine teiste kaudu ning teistega manipuleerimine*. Käesoleva analüüsi tulemusena tekkisid sarnased väidete grupid, mistõttu võiks oletada, et Aavo Luuki poolt välja pakutud esialgsed nimetused võivad kasutusele jääda.

Kolmanda uurimisküsimusena kontrolliti, kas kaht kõne all olevat nartsissismi mõõtevahendit ühendades oleks võimalik nartsissismi küsimustikku lihtsustada ning kompaktsemaks muuta. Kombineerides neli väidet esimesest küsimustikust ja 20 väidet teisest küsimustikust, eraldusid neli faktorit, sestap võib öelda, et kolmas püstitatud hüpotees ei saanud kinnitust ning ei lisandunud viiendat faktorit. Need neli faktorit aga, seletasid vaid 42,8% tunnuste varieeruvusest, seega saab öelda, et nende skaalade arendamisega võiks tulevikus veel edasi tegeleda. Igast neljast faktorist 20-väitelises küsimustikus jäi välja vähemalt üks väide, vaid NA1 faktorist *pettumus teistele pandud lootuste mittetäitumise pärast*, jäid välja kaks väidet. Võib oletada, et kui tegeleda edasi nende faktoritega ning elimineerida nõrgemate korrelatsioonidega väited, saaks muuta küsimustiku efektiivsemaks. Alles jäänud 4-väitelise küsimustiku E_NAR1 ja E_NAR2 väited klassifitseerusid mõõdukalt tugevate korrelatsioonidega NA1 faktorisse, kuid ainult esimene neist on lähedane omaväärtuse kriteeriumile 0.7, mis näitaks tugevat korrelatsiooni faktoriga. Sellest lähtuvalt võiks kaaluda 4-väitelisest küsimustikust jätta alles vaid esimene väide ning kaotada psühhopaatilisuse alaskaalast nartsissismikohased väited.

Edaspidi võiks erinevate analüüsidega uurida, kas oleks võimalik lisada väiteid, et täiendada F4/NA1 faktorit, nimetusega *pettumus teistele pandud lootuste täitumise osas*, et saada ühtlase struktuuriga küsimustik. Vastupidiselt, pidades silmas praktilist efektiivsust, võiks mõelda ka teiste faktorite nõrgemate väidete välja jätmist, et luua võimalikult täpne ja kiire mõõtevahend, millega määrata nartsissismi esinemist. Selleks võiks üle vaadata väidete kooskõlalikus ka DSM-5-e kriteeriumitega, et näha, kas mõni nartsissismi tunnus on seni jäänud Luuki väidetes käsitlemata.

Varem leitud väidete jaotuvus faktoritesse oli kooskõlaline käesoleva uurimusega. Kinnitati seni leitud faktorstruktuur, kuid uuendatud küsimustikuga peaks enne lõplikku kasutuselevõttu täiendavalt tegelema. Tasuks üle vaadata väidete eestikeelne adaptatsioon ning sellest lähtuvalt saaks võrrelda, kuidas erineksid tulemused, mis eeldaks küll juba väga arvestatava valimi kõrvale veel lisaandmete kogumist. Eestikeelse adaptatsiooni ja küsimustiku autori poolset täpsustused võiksid muuta väited nii üheselt mõistetavaiks ja ühetähenduslikeks kui võimalik. Seni on kasutusel olnud peamiselt enesekohased hinnangud, tulevikus võiks igal võimalusel kasutada samuti kaaslaste (pere, sõbrad) antud isiksusekohaseid hinnanguid nartsissimi mõõtmiseks.

Küsimustiku ökoloogilist valiidsust on seni näidatud 2014 aasta uuringus, mis on koostatud kinnistes asutustes viibivate laste kognitiivsete ja isiksuslike omaduste kohta ning vaimsest tervisest, sõltuvuskäitumisest ja sotsiaalsest taustast tulenevatest probleemidest. Uuringust selgus, et võrreldes kontrollgrupiga, mis koosnes üldhariduskoolide õpilastest, olid kinnistes asutustes viibivatel lastel kõrgemad skoorid nartsissismi alaskaalades. 20- väitelise nartsissismiküsimustiku üldskoor nii poiste kui tüdrukute lõikes oli statistiliselt oluline võrreldes üldhariduskoolide skooridega. (Luuk, Tiko, Luuk, Luuk, Sova, Rander 2014). 4-väitelise küsimustiku faktorstruktuur ilmnes siin vaid osaliselt, mis võrreldes Jonasoni ja Websteri (2011) tunduvalt väiksema valimiga ei olnud identne. Põhjuse sellele võib avastada edasiste analüüsidega ning adaptatsiooni üle vaatamisega. Samas ei ole võimatu, et tunduvalt suurema valimi puhul ei saadud kooskõlalist tulemust originaalse inglisekeelse ja Luuki (2014) eestikeelse adaptatsiooniga.

Valiidsuse kontrollimiseks võiks tulevikus mõelda ka alaskaalade korreleerimist Suure viisikuga (FFM, 1990). Varasemalt on näiteks näidatud Sotsiaalsuse negatiivset korrelatsiooni Tumeda triaadiga (Paulhus ja Williams, 2002). Samuti võiks korreleerida enesekohaseid hinnanguid agressiivsusega ja enesehinnanguga, mis on Luuki (2014) küsimustikekomplektis juba olemas, et leida, kas varasemalt leidud näitajad, et agressiivsus on positiivselt korreleeritud nartsissismiga (Bushman ja Baumeister, 1998; Bushman jt., 2009; Webster, 2006), ilmneksid ka Luuki valimi puhul.

Käesoleva uurimuse piiranguks võiks pidada arendusjärgus oleva küsimustiku pikkust. Kuigi suur küsimuste hulk võimaldab koguda külluslikult andmeid, võib see ka mõjutada vastajate

väsimusest tingitud vigaseid vastuseid. Uurimuse analüüsimisel väidete sisulise poole arutelu jääb väidete autori soovi kohaselt siinses töös laiendamata, mis vastasel juhul oleks lisanud käesoleva töö sisulisele arutelule rikkust.

Kokkuvõtteks võib möönda, et kuigi nartsissismi mõõtevahendid ning klassifitseerimine on viimasel kümnendil märgatavalt paranenud, on Pincuse ja tema kolleegide (2009) Patoloogilise nartsissismi küsimustik toonud täpsust mõõtmisesse ja selgust klassifitseerimisse. Luuki loodava negatiivsete enesekohaste tuumikhinnangute küsimustikekomplektist võib loota tulevikus laiahaardelise isiksuseküsimustiku tekkimist, mis sobiks nii kliinilises kui mittekliinilises töös.

Viited

- Ames, D. R., Rose, P. & Anderson, C. P. (2006).** The NPI-16 as a short measure of narcissism. *Journal Of Research In Personality*, 40(4), 440-450.
- American Psychiatric Association. (2013).** *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington, DC: Author
- Brookes, J. (2015).** The Effect of Overt and Covert Narcissism on Self-esteem and Self-efficacy Beyond Self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 85172-175.
- Bushman, B. J., Baumeister, R. F. (1998)** Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 75(1), 219-229.
- Bushman, B. J., Baumeister, R. F., Thomaes, S., Ryu, E., Begeer, S., & West, S. G. (2009).** Looking again, and harder, for a link between low self-esteem and aggression. *Journal of Personality*, 77(2), 427-446.
- Cain, N. M., Pincus, A. L. & Ansell, E. B. (2008).** Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across clinical theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical Psychology Review*, 28638-656.
- Campbell, W. K., Miller, J. D., (2011)** The Handbook of Narcissism and Narcissistic Personality Disorder: Theoretical Approaches, Empirical Findings, and Treatments, John Wiley & Sons, 5
- Corry, N., Merritt, R. D., Mrug, S., & Pamp, B. (2008).** The Factor Structure of the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 90, 593-600.
- Emmons, R. A. (1987).** Narcissism: Theory and measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 11-17.
- Horney, K., (1939/1947)** New ways in psychoanalysis. Butler & Tanner Ltd., London, 88-100.

- Jonason, P. K., & Webster, D. G. (2010).** The Dirty Dozen: A concise measure of the Dark Triad. *Psychological Assessment*, 22(2), 420-432.
- Jones, E. (1913/ 1951)** Essays in applied psychoanalysis, Vol II: Essays in folklore, anthropology, and religion. Hogarth Press Ltd: London.
- Judge, T. A., Erez, A., Bono, J. E., & Thoresen, C. J. (2003).** The Core Self-Evaluations Scale (CSES): Development of a measure. *Personnel Psychology*, 56, 303-331.
- Kohut, H. (1966).** Forms and Transformations of Narcissism. *Journal of American Psychoanalytic Association.*, 14:243-272.
- Kohut, H. (1968)** The psychoanalytic treatment of narcissistic personality disorders: Outline of a systematic approach. *The psychoanalytic Study of the Child*, 23,86-113.
- Kohut, H. (1971)** The analysis of the self: A systematic approach to the treatment of narcissistic personality disorders. Madison, CT: International Universities Press.
- Kubarych, T. S., Deary, I. J., & Austin, E. J. (2004).** The Narcissistic Personality Inventory: Factor structure in a non-clinical sample. *Personality and Individual Differences*, 36, 857–872
- Luuk, A. (2014).** Enesekohaste negatiivsete tuumikhinnangute laiendatud küsimustikekomplekt isiksuse negatiivse emotsionaalsuse hindamiseks. Käsikiri.
- Luuk, A., Tiko, A., Luuk, H., Luuk, K., Sova, H., Rander, K. K. (2014).** *Kinnises asutuses viibivate laste kognitiivsete ja isiksuslike omaduste ning vaimse tervise, sõltuvuskäitumise ja sotsiaalse tausta uuringu lõpparuanne.* URL: <https://www.kriminaalpoliitika.rik.ee/et/mdft/kinnises-asutuses-viibivate-lastu-uuring>
- McCrae, R. R., & Costa, P. J. (1990).** Personality in adulthood. New York, NY, US: Guilford Press
- Millon, T., Blaney, P. H., Davis, R. D.(1999)** *Oxford Textbook of Psychopathology*, Oxford University Press, 683.

- O'Donohue, W., Fowler, K. A., Lilienfeld, S. O. (2007)** *Personality Disorders: Toward the DSM-V*, SAGE Publications, 234-259.
- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002).** The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556-563.
- Pincus, A. L., Ansell, E. B., Pimentel, C. A., Cain, N. M., Wright, A. G. C., Levy, K. N. (2009).** Initial construction and validation of the Pathological Narcissism Inventory. *Psychological Assessment*, 21(3), 365-379.
- Pincus, A. L., Lukowitsky, M. R. (2010)** Pathological Narcissism and Narcissistic Personality Disorder, *Annual Review of Clinical Psychology*, Vol. 6: 421-446.
- Raskin, R. N., Hall, C. S. (1981)** The Narcissistic Personality Inventory: alternate form reliability and further evidence of construct validity. *Journal of Personality Assessment*. 45:159–62.
- Raskin R. N., Terry, H. (1988)** A Principal-Components Analysis of the Narcissistic Personality Inventory and Further Evidence of its Construct Validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54:890–902.
- Reich, W., (1933/ 1984)** Character Analysis, 3rd Ed, Ferrar, Straus and Giroux, New York NY, 217-223.
- Stone, M., H., (1998).** Normal narcissism: an etiological and ethological perspective. Viidatud: Ronningstam 1998, pp. 7–28
- Strachey, J. (1914)** On Narcissism. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV (1914-1916): *On the History of the Psycho-Analytic Movement, Papers on Metapsychology and Other Works*, 67- 102.
- Webster, G.D. (2006)** Low self-esteem is related to aggression, but especially when controlling for gender: A replication and extension of Donnellan et al. (2005) *Representative Research in Social Psychology*. 29:12–18.

Wink, P. (1991) Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*. 61:590–597.

World Health Organisation.(1992).International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, 10th Revision (ICD-10). Geneva: WHO.

Wright, A. C., Lukowitsky, M. R., Pincus, A. L., & Conroy, D. E. (2010). The higher order factor structure and gender invariance of the Pathological Narcissism Inventory. *Assessment*, 17(4), 467-483.

Aavo Luuki 20-väitelise küsimustiku algne faktorstruktuur

NA1: Pettumus teistele pandud lootuste täitumise osas	NA2: Tundlikkus teiste poolse märkamise suhtes	NA3: Oma headuse upitamine teiste kaudu	NA4: Teistega manipuleerimine
Ev1	Ev2	Ev3	Ev4
Ev5	Ev6	Ev7	Ev8
Ev9	Ev10	Ev11	Ev12
Ev13	Ev14	Ev15	Ev16
Ev17	Ev18	Ev19	Ev20

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele. Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

/Teele Russmann /